

Oponentský posudek bakalářské práce

Autor: Bc. Zdeňka Palečková

Název práce: Vliv systemické terapie na psychiku člověka s mentálním postižením

Autorka si vybrala velmi zajímavé a aktuální téma. Je zřejmé, že je vedena dobře zacíleným zájmem, se zřejmým dopadem pro praxi.

Teoretická část

Struktura teoretické části sleduje název práce a je poměrně ucelená. Přesto doporučuji věnovat pozornost následujícím připomínkám. Je poněkud nelogické oddělení tématu terapií pro osoby s mentálním postižením (dále MP) a systemické psychoterapie (dále SP). V kapitolách 3. a 4. je vždy pouze jedna podkapitola, což je z hlediska rozčlenění neúplná struktura kapitol. Tyto skutečnosti svědčí o nedostatečně vyváženosti textu.

Ze zacílení témat a jejich zpracování není vždy zřejmé, že poznatky v ní shrnuté mají být zároveň podkladem pro metodologické zpracování praktické části. Zejména chybí teoretické zpracování tématu systemické psychoterapie pro lidi s mentálním postižením, které je přeneseno do praktické části práce; tam již argumentačně nezapadá a vytváří určitou dvojkolejnou praktickou část, kdy jsou vedle sebe kladeny výsledky výzkumu a poznatky z literatury. Rozsáhlá část je věnována SP, ale bez aplikace poznatků na práci s osobami s MP. Někdy chybí doložení tvrzení, které svou povahou vyžadují oporu ve zdrojích. Psychické funkce (s. 48 - 55) jsou popsány relativně dobře, i se specifikací charakteristik jedinců s MP.

Ve své práci vychází autorka z bohaté literatury, jejíž výběr je vzhledem k tématu dobře zacílený. Text, který je postaven na práci s těmito zdroji, je proto informačně velmi obsažný, a to jak v teoretické tak praktické části. Stylisticky je ale nedozrálý, někdy příliš plný citací a místy nesrozumitelný. Práci by prospěla větší odvaha k samostatným formulacím a závěrům.

Uvádím některé málo srozumitelné nebo problematické části textu:

- opakování téměř totožných výřků rysů osobnosti s MP na dvou místech (s. 44, s. 47);
- "Rys osobnosti závislosti určuje jedinci, že je pro něho důležité uznání pozitivní podpora" - tato věta není srozumitelná (s.47);
- "Mnoho autorů dochází ke konsensu v oblasti jednotlivých znaků osobnosti. Mentálně postižený jedinec má specifické rysy osobnosti, které ovlivňují jednání; strach a závislost." (s. 47) - není doloženo, kteří autoři docházejí ke konsensu; není srozumitelné, zda se i první věta týká osob s MP. Zároveň není srozumitelné, zda se druhou větou myslí, že jsou to výrazné rysy osobnosti typické pro osoby s MP, nebo zda jsou výlučné pro osoby s MP atd.;
- "Jednotlivé úrovně osobnosti (osobnostní?) složky je možné rozvíjet i u jedince s mentálním postižením, příkladem je jednání, myšlení i pozornost zaměřená na vlastní osobu, tedy do jisté míry vědomí sama sebe;..." (s.48); první tvrzení je třeba doložit, není samozřejmé, byť jen obecnou zkušeností, příklad není zcela jasný;
- "Narušené vědomí Já způsobuje neschopnost jedince s mentálním postižením zobecnění a abstrakce." (s. 48); Toto je velmi problematické tvrzení, které by bylo nutné doložit. Podle mé zkušenosti je jedinec s MP schopen abstrakce a zobecnění, i když tato schopnost, nebo její vyjádření, mohou být omezené. Zároveň se domnívám, že autorka měla na mysli spíše funkce Já, nežli vědomí Já;
- "Nejnižší osobnostní složka zahrnuje psychické funkce (vnímání, myšlení, paměť a další...)" (s. 48). Proč považuje tyto funkce osobnosti za nejnižší?;

- psychické funkce (s. 48 - 55) jsou popsány relativně dobře, se specifikací charakteristik jedinců s MP;
- "Terapie užívané u osob s mentálním postižením mají obvykle charakter činností, příkladem je psychomotorika, práce a další. Terapeutické, formativní a preventivní cíle jsou účely těchto terapií" (s. 56 – nejasné;
- "Mnoho terapií, se zaměřením na člověka s postižením, v dnešní době stále vzniká a jsou obohaceny nevysvětleného." (s. 56), této větě nerozumím.

Praktická část

Práce prezentuje několik cílů: (2) zjistit, jaké mají pracovníci, kteří pracují s lidmi s mentálním postižením (MP) v Českých Budějovicích, mínění o psychoterapii prováděnou u osob s MP; (1) mínění pracovníků institucí, kteří prošli systemickou terapií (SP), o problematice provádění SP u lidí s MP (bylo by třeba ozřejmit, co znamená, že "prošli SP"); (3) jakými prostředky je SP prováděna u jedinců s MP (v praxi psychoterapeutů, které autorka kontaktovala), (4) jakým způsobem ovlivňuje tato terapie psychiku člověka s MP, podle mínění psychoterapeutů, kteří SP s osobami s MP provádí. Toto jsou dobře formulované a vzhledem ke zvoleným prostředkům realizovatelné cíle. Jen by bylo třeba následně lépe specifikovat "mínění o psychoterapii" a "problematiku provádění". Naproti tomu cíl předkládaný v úvodu jako hlavní cíl práce: (1) "zjistit, jakým způsobem ovlivňuje systemická terapie člověka s MP", je příliš obecný a zvolenými postupy ho nelze dosáhnout.

Autorka si dala velkou práci s výběrem respondentů, jejich kontaktováním a získáním dat. Cíle bohužel nejsou dobře operacionalizované, takže se výsledky velkého úsilí trochu ztrácí v nejasné a poněkud komplikované metodice. Autorka se sice pokusila o operacionalizaci pojmů, ale význam této snahy pro výsledky a jejich interpretaci není moc jasný.

Výsledky práce jsou ovlivněny nedostatečnou operacionalizací cílů. Výsledky jsou málo přehledné a závěry dobře nevyplývají z dat. Zobrazení výsledků v mnoha tabulkách (kap. 9. Výsledková část) je nepřehledné, bylo by vhodné seskupit výsledky podle kategorií a na základě toho vytvořit pouze několik přehledných tabulek. Kap. 10. - výsledky v komparaci s literaturou, shrnuje výsledky do kategorií, ale málo přehledným způsobem (znovu by pomohly tabulky nebo grafy četností). Rozsáhlé rozvádění jednotlivých položek na základě literatury text dále zneprůhledňuje, a nijak přitom nepřispívá ke shrnutí nebo interpretaci výsledků (které by měly zejména vycházet z cílů); patřily by spíše do teoretické části.

Samotné odpovědi na výzkumné otázky jsou až v Závěru. První ze závěrů, který autorka uvádí jako hlavní, je ale nejasný, a to jak z hlediska cíle, odpovědi a její zakotvenosti v datech, tak samotné formulace: "Hlavním vytyčeným cílem práce bylo zjistit, jakým způsobem ovlivňuje systemická psychoterapie psychiku člověka s mentálním postižením (příliš obecný cíl, jak bylo řečeno již výše). Systemická terapie ovlivňuje celého člověka s mentálním postižením, včetně jeho postmoderní struktury osobnosti (není zřejmé, jak toto tvrzení vychází z výsledků práce; pojem "postmoderní struktura osobnosti" je nejasný, v práci je sice nastíněn, ale bez jasného uvedení zdrojů a vysvětlení konstruktu). Systemická terapie působí vzhledem k cíli a jeho přání ke spokojenosti klienta (tato formulace není srozumitelná)" (s. 106). Závěr k druhé výzkumné otázce je příliš obecný: "Respondenti usuzují, že psychoterapie ovlivňuje psychiku člověka s mentálním postižením především v oblasti emocí, životních problémů, komunikace a vztahů" (ibid.). Závěr k třetí výzkumné otázce je poměrně obsažný a srozumitelný, což odpovídá i dobrému nastavení postupu vzhledem k cíli (cílem je zjišťovat mínění pracovníků, čemuž přesně odpovídá postup). Závěry k dalším výzkumným otázkám (prostředky systemické terapie u lidí s MP a způsob, jakým ovlivňuje jejich psychiku podle mínění psychoterapeutů) jsou srozumitelné, ale ve

srovnání s daty příliš zobecňující: ve skutečnosti se jedná převážně o zkušenost jedné terapeutky (což je legitimní zdroj výzkumu, ale z formulace závěrů není tento fakt vždy zřejmý).

Celkově považuji práci za velmi dobře zaměřený pokus zjistit možnosti přínosu systemické psychoterapie pro osoby s MP, a to jak z hlediska informovanosti pracovníků sociálních služeb, tak zkušenosti terapeutů. Nedotažené metodické nastavení však bohužel neumožnilo dojít k jasným, přehledným a dobře podloženým závěrům.

Zejména vzhledem k velkému úsilí autorky v oblasti shromažďování informací doporučuji práci k obhajobě.

Otázky k obhajobě:

Jaký je váš názor na schopnost abstrakce u osob s MP?

Osvětlte lépe, co máte na mysli "postmoderní strukturou osobnosti"?

České Budějovice, 16. 5. 2013

PsLic Jan Vyhnálek